

Educació i Cultura
(UIB) núm. 7 1989

**LA NECESSITAT DE COOPERACIÓ DE
L'ESCOLA AMB LES INSTITUCIONS
SÒCIO-CULTURALS: IMPLICACIONS
EN L'ÀMBIT DE LA FORMACIÓ DEL
PROFESSORAT**

M. Immaculada Pastor i Homs

Ni els centres educatius, ni els anomenats tradicionalment centres culturals (museus, biblioteques ...) poden, avui en dia, aïllar-se de l'exterior, ni deixar de mantenir una constant i viva comunicació entre ells. Aquesta comunicació serà profitosa en un doble sentit, ja que permetrà una millor adequació de l'oferta de serveis: recursos de què disposen les institucions culturals per a les necessitats dels centres d'ensenyament i, d'altra banda, un enriquiment de la tasca d'aquests darrers per les aportacions rebudes de l'exterior.

Ens referirem, en concret, a la col·laboració entre una de les institucions que més possibilitats ofereix en el terreny educatiu, com és el museu, i els centres d'ensenyament, de qualsevol nivell del sistema educatiu. Es pot dir que, pràcticament des que es començaren a crear departaments educatius als museus i, fins i tot abans, el tema de les necessitats de cooperació entre aquests i l'escola ha estat debatut i analitzat des de la perspectiva d'una o altra institució. L'augment de les visites escolars als museus d'ençà d'uns anys enrera ha propiciat una reflexió crítica sobre la seva utilitat, que Carles Curto, del Museu Municipal de Geologia de Barcelona, sintetitza amb aquestes paraules: *"estas visitas, con honrosas excepciones, son casi siempre meros finales del tema, puro formalismo en el que el profesor deja casi abandonado al alumno, sin que éste capte un mínimo porcentaje de la información que podría aprender"*.¹ Aquesta situació, lamentablement encara quotidiana al nostre país, ha fet que es reclamàs per part dels sectors més conscients l'establiment d'un "nexa entre l'escola i el museu",² i que els departaments d'educació es plantejassin qüestions tals com; quines necessitats té l'escola?, com es poden satisfer? o, com es poden orientar, encarrilar o modificar?³ Per conèixer aquestes necessitats –i tan sols coneixent-les podrà el museu motivar l'escola a visitar-lo d'una manera responsable i eficaç– s'han de tenir en compte els plans d'estudis vigents a cada un dels nivells i edats, a fi de facilitar i aprofundir aquest ensenyament amb el material disponible al museu. Igualment, els departaments educatius hauran de procurar mantenir contacte amb els professors, atendre la seva preparació perquè puguin utilitzar millor el museu i realitzar enquestes sobre l'eficàcia i oportunitat dels mitjans didàctics que ofereixin.⁴

Respecte a aquest darrer punt, cal que destaquem els intents del Departament d'Educació del Museo de Bellas Artes de Saragossa per fer una investigació estadística sobre la connexió Museu-Escola,⁵ així com els del Museo Arqueológico Nacional de Madrid,⁶ recollits a dues comunicacions presentades a les IIIes. Jornades de Difusió de Museus.

André Szpakowski afirma que la col·laboració museu-escola dins un programa educatiu pressuposa certes condicions, que ell sintetitza de la següent manera, coincidint, en bona part, amb el que hem dit anteriorment.

"A detailed knowledge on the part of the museum of curricula, subjects and groups of subjects taught in primary, secondary or specialized schools taking part. -An educational programme, drawn up by the museum, which takes due account of the school curricula, and the collections in the museum and its particular interests.

Agreement regarding the ways in which the museum will work with the teachers in carrying out the programmes relating to individual subjects.

Arrangements for working with young people in continuing education and out-of-school schemes.

Agreement between the museum and the schools regarding research to be done and the ways in which each side will evaluate results",⁷

La cooperació museu-escola permetrà una millor avaluació dels resultats i, per tant, la introducció constant i sistemàtica de les millores que siguin necessàries. Aquest aspecte, el de l'avaluació de resultats, és encara un tema poc tractat i aprofundit a l'Estat espanyol, malgrat la interessant bibliografia existent, especialment nord-americana; per això cal destacar les aportacions d l'equip del Departament d'Educació del Museu de Zoologia de Barcelona, que ha treballat en un projecte per comprovar en quina mesura i en quin sentit pot influir una visita al Museu en el desenvolupament d'un tema d'estudi escolar.⁸

La cooperació entre museu i escola en el camp del desenvolupament curricular por tenir i, de fet, ja té en alguns països, unes grans possibilitats. Tal vegada el país on s'ha treballat de manera més institucional en aquest tema són els Estats Units. Bastarà que recordem, entre altres, el projecte ETW (Exploring the Tangible World), un

programa de tres anys dissenyat per interrelacionar el Sandford Museum and Planetarium amb el sistema escolar de Cherokee (Iowa), amb l'objectiu de "*enriching the school curriculum through the use of specimens and special activities*",⁹ o el programa multicultural i bilingüe establert entre la SWCEL (Southwestern Cooperative Educational Laboratory) i el Museum of New Mexico,¹⁰ per esmentar-ne sols uns pocs exemples.

Una faceta diferent i poc usual de col.laboració és la dels serveis educatius dels museus municipals d'Odense (Dinamarca) amb les escoles de la localitat, en el sentit de deixar objectes originals perquè els estudiants investiguin i els utilitzin lliurement en projectes escolars tals com exposicions, dramatitzacions, etc.¹¹ Una altra manera, més generalitzada, especialment als països escandinaus, la Gran Bretanya, etc., és la de deixar conjunts de materials i eines fabricats o preparats pel personal del museu, sovint amb la col.laboració d'especialistes i professors, que serveixen per estudiar un tema determinat del currículum a la classe (d'Història, de Ciències Naturals, etc.), a la vegada que són útils com a introducció al museu perquè fan que els nins aprenguin a observar, a "llegir" els objectes.¹²

És important també destacar que la cooperació no té per què limitar-se a uns determinats nivells educatius, malgrat que sembli que, pel currículum escolar o altres factors, siguin els més indicats els alumnes més grans, sinó que aquesta pot i ha d'estendre's a tots els nivells i edats. De fet, hi ha experiències molt interessants de treball amb nins petits, de parvulari fins i tot, a institucions com el Museu de Cris Region (Secció de Ciències Naturals), de Romania, en el qual és habitual el treball amb nins de tres a sis anys,¹³ els Museus de la ciutat de Colònia,¹⁴ o el Bethnal Green Museum, que és una branca del Victoria and Albert Museum de Londres,¹⁵ per posar tres exemples destacats. Igualment, serà de gran interès la col.laboració amb les universitats locals, especialment amb els departaments de Pedagogia o d'educació d'adults, si n'hi ha, així com amb els centres de formació permanent d'adults.¹⁶

Pel que fa a les relacions amb el professorat, a part del que ja hem recomanat referent a la necessitat d'una reunió prèvia abans de cada visita entre el personal educatiu del museu i el professor responsable del grup, per coordinar esforços i planificar-la millor, seria desitjable una coordinació major, tal vegada a nivell institucional, com el proposat per un grup de museus canadencs que constitueixen un denominat "grup d'enllaç", integrat per personal del museu i professors de les escoles de la comarca, així com de la biblioteca regional, que es reuneix quatre o cinc vegades l'any amb el propòsit de planificar una acció conjunta, elaborar programes educatius i avaluar els projectes en marxa.¹⁷

Si bé, com hem pogut comprovar, es fan des de fa algun temps considerables esforços per apropar el museu i els centres d'ensenyament, persisteixen importants obstacles que dificulten aquest treball de col·laboració i li resten eficàcia i profunditat. En la nostra opinió, un dels obstacles més importants és la manca de preparació del professorat per fer un ús adequat i útil per als seus alumnes de les possibilitats educatives del museu i altres institucions culturals. Els últims anys s'han posat en marxa entre nosaltres alguns intents de pal·liar aquesta mancança. Els cursos per a mestres organitzats conjuntament per Acció Educativa y el MAN a Madrid, fa uns anys, foren un dels primers i més seriosos intents en aquest sentit, que ha estat seguits per altres experiències de perfeccionament del professorat portades a terme a instàncies de museus, organismes oficials (CEP), universitaris (ICE), etc. No obstant això, la realitat és que patim d'una manca de coordinació entre els estaments implicats, de pobresa d'idees i, sovint, de confusió de conceptes, probablement per la novetat del tema. Pel que respecta a la formació inicial del professorat, la ignorància del tema és la nota predominant, salvant poques excepcions. Sembla que la idea que el docent ha d'estar preparat per ensenyar no solament en l'àmbit escolar, sinó també en l'àmbit extraescolar no ha quallat massa encara dins les institucions que tenen la responsabilitat de formar-los. Afortunadament tenim experiències i programes dissenyats en altres països als quals podem acudir i treure'n el profit pertinent.¹⁸ Aquests programes es basen

generalment en la col·laboració entre els museus de la ciutat i les institucions de formació de professorat i poden tenir un caire més o menys formal, segons les circumstàncies. Una de les experiències més consolidades i interessants és la portada a terme per l'Institute of Education de la University of London, en col·laboració amb alguns dels grans museus de la ciutat (British Museum, National Gallery, Tate Gallery, etc.). Fruit d'aquesta col·laboració s'han organitzat nombrosos cursos per a mestres en exercici, però també s'ha inclòs el tema de l'ús educatiu dels museus en la formació inicial dels docents, ja que, com diu el cap dels serveis educatius del British Museum, John Reeve, "*it is in initial teacher-training itself that much needs to be done to develop the notion of museums as places for study rather than for snap judgement or trivial enjoy*".¹⁹ D'acord amb aquesta filosofia, l'Institut d'Educació ofereix un curs titulat "Museums, galleries and the school" que està integrat com una més de les matèries optatives que es poden escollir dins el pla d'estudis per a l'obtenció dels títols PGCE. (Post-graduate Certificate in Education) i ATC (Art Teacher's Certificate) que necessiten els graduats universitaris que volen exercir la docència a la Gran Bretanya. S'ha de dir que la gamma d'opcions per triar és, tanmateix, molt àmplia (el curs acadèmic 1987-88 hi havia més de vint matèries optatives),²⁰ però això no minva, en absolut, la profunditat i el rigor del curs, alguns aspectes significatius del qual comentarem breument.

Entre els objectius que es pretenen aconseguir destacariem els següents:

- "*(...) provide individual teaching experience within a public art Museum, and in the use of the Museum's resources and objects as teaching material.*
- *promote in students an awareness of Museums (wherever situated) as potential teaching resources, places of public interest and educational value, and*
- *(in the long-term) strengthen working links between Museums and schools or colleges"*.²¹

D'acord amb l'anterior, les classes es reparteixen entre l'institut i els museus seleccionats cada curs acadèmic. Aquests museus disposen de departaments educatius i els seus membres participen activament com a tutors dels estudiants. Les sessions d'observació al museu són una part molt important del curs i durant aquestes els futurs professors han de seguir de prop uns quants grups d'escolars de visita en el museu i elaborar un estudi complet en el qual se'ls exigeix no sols descriure sinó analitzar, distingir, avaluar, proposar, alternatives i solucions als problemes plantejats, etc. Cap a final de curs, i després d'haver assistit a classes teòriques i a sessions d'observació, cada estudiant ha d'organitzar una visita d'estudi al museu per a un grup d'estudiants de l'escola on fa les pràctiques i ha d'observar algunes de les que organitzen els seus companys, ja que *"an important part of the course is the opportunity to share and mutually evaluate teaching experiences"*.²²

Com veiem, es tracta que els futurs professors coneguin la realitat i les possibilitats educatives dels museus i aprenguin, teòricament i pràctica, de fer-ne un ús adequat en la seva activitat docent. I això es podria fer extensiu a altres institucions socioculturals. De fet, creiem que en el plantejament de les necessitats formatives del professorat s'ha de tenir en compte el nou paper de l'escola, en tant que important, però ja no única institució educativa. En realitat, fins ara ens hem preocupat d'aprendre com fer aprendre dins l'escola, però ara necessitam, també, i amb urgència, saber com fer aprendre fora d'aquesta.

NOTES BIBLIOGRÀFIQUES

1. CURTO I MILA, C., "Posibilidades de un programa conjunto Museo-Escuela. Características generales". *Ies Jornades de Difusió de Museus*, Barcelona, maig 1980, Ajuntament de Barcelona - Serveis de Cultura ICOM-CECA, pàg. 27.
2. MARCH, M. et al., *La funció educativa dels museus. Els museus de Mallorca*, Institut de Ciències de l'Educació - Edicions Embat, Ciutat de Mallorca, 1979, pàg. 9.

3. BOEHMER, M., *Museo y escuela. La práctica pedagógica en los museos de Alemania occidental*. ICE, Universitat de Barcelona (Col·lecció Documents A 55), Barcelona 1981, pàg. 10.
4. GARCÍA-BLANCO, A., SAINZ MARQUINA, T., "Introducción", a *Una exposición pedagógica. Exposición "El niño y el museo"*, Ministerio de Cultura, Dirección General de Bellas Artes, Archivos y Bibliotecas. Patronato Nacional de Museos, 1980, pàg. 13.
5. "Investigación estadística sobre la conexión museo-escuela" (Comunicación presentada por el Departamento de Educación del Museo de Bellas Artes de Zaragoza), a *III Museden Zabalkunde Jardunaldiak*, Bilbao, 1983, pàg. 46-47.

Els objectius generals del treball eren, en paraules dels autors:

- "-Generar un primer contacto y una intercomunicación Museo-Escuela.
- Recabar elementos directamente informativos sobre las demandas de las escuelas y el personal docente.
- Delimitar el campo de posteriores trabajos", pàg. 46.

"Investigación sobre los grupos escolares que asisten al Museo Arqueológico Nacional (Comunicación presentada por el Departamento Pedagógico del Museo Arqueológico Nacional y Acción Educativa -Departamento de Ciencias Sociales, a *III Museden Zabalkunde Jardunaldiak*, op. cit., pàg. 55-60.

Els objectius de l'estudi són:

"Aportar datos para posibilitar una mejor adecuación de la oferta informativa y/o didáctica del museo a las necesidades pedagógicas del profesorado, dentro del marco "acercamiento museo-escuela".

Para ello es necesario:

- Conocer las dificultades que tiene el profesor en la realización de la visita y demandas que hace el museo en relación con ellas.
- Conocer actitudes respecto al museo y motivaciones de la visita", pàg. 55.

7. SZPAKOWSKI, A., "Collaboration between Museum and School" a *Museums, imagination and education* (Col. "Museums and Monuments", XV), UNESCO, 1973, pàg. 133.
8. "Estudio experimental del efecto de las visitas al Museo de Zoología de Barcelona en la educación de los escolares" (Comunicación presentada por C. Prats, Departamento de Educación del Museo de Zoología de Barcelona, y J. Flos, Departamento de Ecología, Facultad de Biología, Universidad de Barcelona), a *III Museden Zabaldunken Jardunaldiak*, op. cit., pàg. 35.

9. ANDERSON, D. C., "Project ETW: An Exemplary School- Museum Program". *Curator*, vol. XVI, 2, 1973, pàg. 141-157.
10. TAYLOR, A. P., "Children and Artifacts - A Replacement for Textbook Learning", *Curator*, vol. XVI, 1, 1973, pàg. 25-29.
11. ULDALL, J.T., "Museum Collections used in a Learning-by-doing Project", a *Museum Education*, *op. cit.*, pàg. 81-84.
12. BRO-JØRGENSEN, M., "The Plywood Ambassador. Kits - how to do them, and why", a *Museum Education*, *op. cit.*, pàg. 94-96.
- MAROSSY, A./OLANII, M., "Cooperation between Kindergartens and Museums", *Museum*, vol. 31, 3, 1979, pàg. 206-209.
- FRIEDLÄNDER, R., "Creative Encounter with Museums. Experiments of the Cologne Museums Educational Service", *Museum*, 28, 1, 1976, pàg. 14-27.
15. Veg. la guia i el material didàctic del "Bethnal Green Museum of Childhood" Informació disponible del V and A (Londres).
16. CHADWICK; A. F., *The Role of the Museum and Art Gallery in Community Education*, Department of Adult Education, University of Nottingham, 1980, pàg. 75
17. HENNIGAR-SHUH, J., "Diálogo con los maestros de Nueva Escocia", *Museum*, 144, 1984. Veg. l'apartat "Un proyecto de enlace entre el museo y la escuela", pàg. 189.
18. Veg. el núm. 6 de *Journal of Education in Museums*, Juliol de 1985, dedicat, com diu l'editorial, "to articles on teaching teachers, students and museum educators".
19. REEVE, J., "Education in Glass Case Museum", *Journal of Education in Museums*, no. 2, Desembre de 1981.
20. Vegeu el fullet *Institute of Education*. University of London. Initial Training Courses. 1987-88.
21. *Museums in the Teaching of Art and Design*. University of London Institute of Education, Department of Art and Design, s/d., pàg. 3.
22. *Ibidem*, pàg. 5.